

Seçkin Siyaset Bağlamında Bir 28 Şubat Analizi*

Işıl Arpacı**

Öz

Mills'in Amerikan toplumu bağlamında değerlendirdiği iktidar seçkinlerinin, Türkiye açısından da bir karşılığı olduğu ifade edilebilir. Tıpkı Mills'in iktidar üçgeninde olduğu gibi, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte kendisini yeniden var eden seçkinler; bürokrasi, İstanbul sermayesi ve ordu olmak üzere üç sacayağı üzerine oturmuştur. En belirgin ortak nitelikleri, devrimler sonrası elde ettikleri kazanımları kaybetmemek olan ve bu ortak çıkar etrafında kenetlenen bu üçlünün, aynı zamanda varlıklarının devamı da kendilerini var etmek için var ettikleri ideolojik zemine bağlı olmuştur. 28 Şubat, bu seçkin sınıfın varlığını devam ettirmeye yönelik girişimlerinden en önemlisidir. Zira öncüllerinden farklı olarak 28 Şubat ile ilk defa bir darbe, ülkede bütüncül bir kırımdan ziyade tek bir düşünce ve yaşam biçimini hedef almıştır. Bu çerçevede çalışmada kısaca Mills'in iktidar seçkinleri tezi kısaca özetlendikten sonra, Türkiye'nin seçkinlerine ilişkin genel bir değerlendirme yapılmıştır. Muhafazakâr seçkinler ya da Cumhuriyet seçkinleri olarak adlandırılan yerleşik seçkinlerin, kendilerine meydan okuyan yeni bir sınıfla karşılaştıklarında verdikleri tepki, merkez-çevre ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş ve ilişkinin merkezine cumhuriyet devrimlerine karşı gelişen dinsel muhalefet koyulmuştur. Ardından 28 Şubat'ı hazırlayan sosyo-politik ve ekonomik durum ortaya konulduktan sonra, 28 Şubat'ın aktörleri Mills'in tezi bağlamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kavramlar: 28 Şubat, İktidar Seçkinleri, Siyasal Seçkin, Askeri Darbe.

An Analysis of February 28th (Coup d'état) within Elitist Politics

Abstract

It can be stated that the power elites that Mills evaluated in terms of American society have an equivalent in terms of Turkey. Just as it is in the Mills' power triangle, the elites that renovated themselves with the proclamation of the Republic stand on three trivets; bureaucracy, İstanbul capital and the army. The most notable common feature of this triad who was losing their gains after the revolutions and interlocked to each other around common interests and also the continuance of their existence depends on the ideological ground that they made happen in order to bring themselves into existence. February 28th is one of the most important attempts aimed at this elite class to continue its existence. Because, unlike its predecessors, with February 28th, for the first time a coup d'état targeted single way of thought and life instead of a totalitarian slaughter in the country. Within this scope, after summarizing Mills' thesis shortly in the study, a general assessment about the elites of Turkey is made. The established elites, who are called conservative elites or Republican elites, are assessed in terms of the response they gave when they had encountered a new class who challenged them and the center-periphery relations and the religious opposition which is developed against the republican revolutions is put into the middle of the relationship. Then, after introducing the socio-political and economic situation that set the ground for February 28th, the actors of February 28th are assessed in terms of Mills' thesis.

Keywords: February 28th, Power Elites, Political Elites, Coup d'état.

*Bu makale, 12-13 Eylül 2017 tarihinde düzenlenen Toplumsal, Siyasal ve Ekonomik Yönleriyle Darbeler Sempozyumunda sunulan "Mills'in İktidar Üçgeni Bağlamında 28 Şubat" adlı tebliğin düzenlenmiş ve genişletilmiş biçimidir.

**Dr. Öğr. Üyesi | İnönü Üniversitesi, Siy. Bil. ve Kamu Yön. Böl. | isil.arpaci@inonu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5297-004X | DOI: 10.36484/liberal.679077
Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 25, Sayı: 97, Kış 2020, ss. 187-203.
Gönderim Tarihi: 23 Ocak 2020 | Kabul Tarihi: 17 Mart 2020

Giriş

Güç (iktidar), kontrol ve etki olmak üzere üç ana niteliğe sahip olan siyasal seçkinler; kurumsal iktidara sahip olan, toplumsal kaynakları kontrol eden/ edebilecek konumda bulunan, toplumsal karar verme süreçlerini önemli ölçüde aktif /potansiyel, doğrudan/dolaylı olarak etkileme kapasitesine sahip, karşıtlarına rağmen istek ve amaçlarını gerçekleştirebilme yeteneğine sahip olanları tanımlar (Arslan, 2004:4). Tüm toplumlarda var olan bu seçkinler azınlığının, bir başka ifadeyle elitlerin, siyaseti oluşturmasının kaçınılmaz ve dolayısıyla değişmesi mümkün olmayan bir durum olduğu iddiasına dayanan seçkin teori (Vergin, 2013:123); çoğulcu, elitist, demokratik, demo-elit teoriler biçiminde alt kategorilere ayrılabilir. Buna göre özellikle ekonomik seçkinlere önem veren Dahl ve Lindblom'un da dahil olduğu, yöneticilerin gücünün, öteki elit gruplar ve halk tarafından sınırlandırılıp, kontrol edilebildiğini kabul eden çoğulcu teorinin aksine kökenleri Pareto, Michels ve Mosca'ya dayanan elitist teori iktidarın, karar verme sürecinde en etkili konumda bulunan az sayıdaki elit grubun elinde yoğunlaştığını savunur. Öncüleri arasında Gaetano Mosca, Max Weber, Joseph Schumpeter ve Raymond Aron'un yer aldığı demokratik teori, gücün elit gruplar arasında dağılması ve bu elitlerin bağımsız olmalarını demokrasiyi koruyup yaşatmak yanında, despotik rejimlerin ortaya çıkmasını önlemek için de zorunlu olarak görür. Demo-elitlere göre ise elitlerin bağımsızlığı; demokrasinin korunması ve gelişmesi, daha demokratik ve eşitlikçi bir demokrasi yaratabilmek bakımından hayati önem taşır (Arslan, 2003:116-131). Çağdaş olan diğer elit kuramcılardan farklı olarak, seçkin olmanın doğuştan değil sonradan sahip olunan ayrıcalıkların ürünü olduğunu düşünen Mills; 19. yy. Amerikan toplumundaki iktidar ilişkilerini incelerken, demokrasiyi bir retorik ya da süslü söylem olarak değerlendirerek, toplumun büyük şirket sahipleri, siyasal yöneticiler ya da bürokratlar ve askeri komutanlar tarafından yönetildiği iddiasına dayanmıştır.

Her ne kadar Mills, teorisinin tarihin her dönemine genelleştirilemeyeceğini belirtse de; bu çalışmada Türk siyasetinin en önemli dönüm noktalarından biri olan 28 Şubat'ın, Mills'in iktidar üçgeni üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Genel itibarıyla Türkiye'nin siyasi seçkinlerine ilişkin analizlerde, bürokrasi ve ordu ile onların karşısına 1950'den itibaren konumlanan bir seçkin sınıfın varlığını esas alan ikili bir ayırım yapılmaktadır. Bu çalışmada, yine ikili yapıda bir seçkin sınıfının varlığı kabul edilmekle birlikte, teorik temelini merkez-çevre ilişkilerinden alarak Mills'in iktidar üçgeni ile açıklanan Muhafazakâr Cumhuriyet seçkinleri" ve "meydan okumacı"lar

olarak adlandırılan yeni bir seekinci yapı önermesi sunulmaktadır. Buradan hareketle çalışma, bu iki sınıf arasındaki iktidar mücadelesinin en somut göstergesi olarak 28 Şubat müdahalesini görmekte; aynı zamanda Türk siyasette ajandasının ana başlıklarından biri olan “laik-İslamcı” karşıtlılığının kurulması ve “İslamcı muhalefet”in biçimlenmesindeki temel dinamiklerden biri olarak da değerlendirmektedir.

Seekinci Siyaset ve Mills’in İktidar geni

Klasik elitistler arasında yer alan Mills’in 19. yy. Amerikan toplumundaki iktidar ilişkilerini analiz eden “İktidar Seekinleri”, büyük Őirketlerin sahipleri, siyasal yöneticiler ya da bürokratlar ve askeri komutanlar olmak üzere üçlü bir kombinasyondan oluşur. İktidar geni adı verilen bu üçlü yapı, doğuştan gelen ayrıcalıklar yerine, sonradan ve birbirlerine bağımlı Şekilde sahip oldukları ayrıcalıklar ve ayrıcalıklı koşullar nedeniyle seekindirler ve iktidarı mutlak biçimde bu üçlü organizasyon elinde tutmaktadır. İktidar üçgeninin ozellikleri ise Őöyle sıralanabilir: 1) genin aktörleri kendi aralarında geçişkendir, 2) ortak ve benzer köklere sahiplerdir, benzer okullarda okumuşlardır, 3) birbirlerine kenetlenmişlerdir, aralarında karşılıklı bağımlılık vardır, 4) savaş, ekonomik tedbirler gibi kritik konularda tek karar alıcıdır, 5) hiçbirinin tek başına gücü ve iktidarı ele geçirme imkanı yoktur, 6) kendi aralarında ve ifşa edilmeyen gizli bir çalışma biçimleri vardır, 7) prestij ve teknoloji gibi araçlar kanalıyla istediklerinin uygulanmasını sağlarlar, 8) karar alırken aile, din, eğitim ve halkı dışarda bırakırlar, dışlarlar, 9) toplum bu seekinlerin kontrolindeki kitle iletişim araçları yoluyla denetim altında tutulmaktadır.

Mills (1974: 374-382) Amerika’da iktidar seekinlerinin dört tarihsel aşamada ortaya çıktığını ifade etmektedir. Birinci aşamada toplumsal, ekonomik, siyasal ve askeri kurumlar basit ve dolaysız biçimde az çok bir ilişki içinde bulunmaktaydı. Toplumsal, ekonomik, siyasal ve askeri seekinler arasında yer alan bireyler, bütün bu kurumsal düzeylerin birinden diğerine kolayca geebilmekteydi. İkinci aşamada seekinler, her biri çok gevşek dokuya sahip toplumsal grupların en st düzeyinde yer alan kimselerden oluşmaktaydı ve iktidarı ele geçirebilecek klikler henüz oluşmamıştı. nc aşamada, Őirketleřme çatısı altında toparlanan ekonomik iktidar çevreleri, diğer iktidar çevrelerinden daha üstün bir noktaya gelmişlerdi. İki ve nc dönemin ortak ozelliği olarak; askeri kesim siyasal iktidar kesimi karşısında ast ve bağımlı durumda kalmışken; siyasal iktidar ekonomik iktidarın karşısında ast ve bağımlı durumda olmuştur. Dördüncü dönemde ise devlet

kurumundaki yöneticilerin siyasal iktidarı önem kazanmış, üçüncü dönemde devletin yayılmasına karşı mücadeleye girişen ekonomik seçkinler, kendi çıkarları için kullanabildikleri sürece karşısında olmadıkları devletin güç kazanması sürecine bu defa karşı çıkıp direnmek istemişler; başarı kazanamayınca üst düzeyde devletle birlik olma yolunu seçmişlerdir. Ancak bu kez de önemli kararların alındığı noktaları benzer yollardan elde etmek isteyen başka çıkar çevreleri ile çatışmaya girmişlerdir. Beşinci ve son aşamada ise devlet kurumları ile iş çevrelerinin bileşik ve çok derin bağlantılarının olduğu iktidar seçkinlerinin oluşumu tamamlanmıştır.

Bu tarihsel gelişim seyri içerisinde İktidar seçkinlerinin dayandığı üç temel olgu ya da onları var eden üç durum şu şekilde sıralanabilir (Mills, 1974:413-414);

1. Özel sektörcülüğe dayalı bir ekonomik yapıda özellikle askeri seçkinlerin üstünlüğü ve ekonomik, siyasal ve askeri kurumlar arasında asında ortak çıkar alanlarının bulunması,
2. Asker, sermaye bürokrasi hiyerarşik yapılarının üst mevkilerinde yer alan kimselerin toplumsal yönden birbirlerine benzemeleri, kendi aralarında kolayca yer değiştirebilmeleri,
3. Üst düzeydeki seçkinlerin bütüncül ve çeşitli kararlar alabilecek duruma gelmeleri; en üst düzeyde iktidar sahibi olmaları ve ayrıca demokratik parti geleneğinin getireceği kısıtlamalarla karşılaşmamalarıdır.
4. Mills'e (1974:414) göre iktidar seçkinlerini meydana getiren olumsuz koşullar ise dört noktada toplanmaktadır:
5. Profesyonel partili politikacıların orta iktidar düzeyindeki politikayla ilgilenebilecek duruma indirgenmiş olmaları,
6. Yasama organının, yarı örgütlenmiş seçim bölgelerinin çıkarlarının farklı olması nedeniyle iş yapamaz duruma gelmiş olması,
7. Beyin gücü ve yöneticilik becerilerini geliştirecek bir devlet memurluğu sisteminin olmaması nedeniyle, siyasal olarak tarafsız ve bilgili devlet bürokrasisinin olmayışı,
8. Giderek etkinlik alanı genişleyen bir "devlet sırrı" gerekçesi ile en önemli kararların bile kapalı kapıların ardından alınması.

Anlaşılabildiği kadarı ile kendilerine alternatif bir başka güçlü ve örgütlü birim/kurumun olmamasından dolayı iktidar gücünü elinde toplayan iktidar seçkinlerinin, iktidarın gerçek sahibi olmalarında rol oynayan faktörün demokratik olmamasının bir önemi yoktur. Zira Mills'e (1974:410) göre; halkın olaylar karşısında içinden çıkılamayacak bir duruma gelmiş olmasından dolayı, kurtuluşu büyüklerine güvenmekte bulan çocuklar gibi, dış politikada,

stratejide ve yürütmenin genel anlamdaki görevleri konusunda işleri kendiliğinden “uzmanlara” bırakmışlardır. Ayrıca iktidar seçkinlerinin hâkim olduğu bir sistemde bir başka ifadeyle iktidar seçkinlerinin iktidarı ellerinde tuttuğu bir sistemde, demokrasi de bir oyun ya da yalan düzenden başka bir şey değildir. Çünkü halkı bu demokratik süreçlerin sonucu değil, iktidar seçkinleri yönetmektedir.

İktidar Üçgeni ve Türkiye

Türkiye’de siyasal seçkinlerin kökleri, Genç Osmanlılar ve I. Meşrutiyeye uzanan gelişmeler içerisinde aranmaya başlanabilir. Bu çerçevede Lewis (2000: 454-456), II. Abdülhamit döneminden itibaren toplumsal saygınlık ve siyasal gücün ekonomik temelinde hiçbir değişiklik olmamakla birlikte, yeni toplumsal ve ekonomik unsurların, mevcut elitler arasında yükselmeye başladığını belirtmektedir. Subaylar ve memurlar ile hukukçular ve gazetecilerin özel bir öneme sahip olduğu ve farklı toplum katlarından gelen bu eğitilmiş yeni seçkinler, başlangıçta mevcut elitlerle bağlılık geliştirmişlerse de, sayıları arttıkça bağlar zayıflamış ve aralarında keskin ve şiddetli bir iktidar mücadelesi başlamıştır. Yeni seçkinlerden gazeteci ve hukukçu olanlar Cumhuriyetin ilanı ve devrimlerde önemli role sahip olsa da, yeni elitin diğer iki unsuru olan subaylar ve memurların rolüne tabii olmuştur. Osmanlı döneminde ulemayla birlikte siyasal ve toplumsal düzenin dayandığı üç sütunu oluşturan asker ve bürokratlar, Cumhuriyet döneminde de imtiyaz ve sorumluluklarının devam ettiği inancını korumuşlardır. Özbudun da (1995:7-9) Osmanlı ile Cumhuriyet arasındaki devamlılık unsurlarından belki de en önemlisinin, seçkinlerin süregelen hâkimiyeti olduğunu ve Rustow’dan yaptığı aktarma ile Osmanlı subaylarının %93’ünün, devlet memurlarının da %85’inin Cumhuriyet döneminde görev yaptığını belirtmektedir. Benzer biçimde Cumhuriyet’in Osmanlı’dan aşırı derecede seçkin bir dünya görüşünü de devraldığını belirten Özbudun, bu bürokratik yönetim geleneğinde resmi seçkinlerin kendilerini toplumun üzerinde ve ondan özerk olan bir devletin gerçek hizmetkârları, kamu yararının tek koruyucusu ve modernleşmenin başlıca araçları olarak gördüklerini ifade eder. Kongar’a (2007: 132) göre de Türk siyasal hayatı, kökleri Osmanlı’ya dayanan devletçi-seçkin ve gelenekçi liberal olmak üzere iki cephe üzerinden biçimlenmektedir. Batılılaşma düşüncesi ve simgesi etrafında oluşan devletçi seçkinlerin devletçilikleri, toplumsal, ekonomik ve siyasal değişimlere liderlik edebilecek güçlü sosyo-ekonomik sınıfların yokluğuyla ilişkilidir. Seçkinliklerinin ise kendisi içinde ve kendisi için bir sınıf olma niteliği kazanmış olması ve seçkinliklerinin boynu bükük büyük kitleler

tarafından pekiştirilmesi olmak üzere iki temeli vardır. Devletçi seçkinlere tepki olarak doğan gelenekçi liberal cephe ise bürokrasinin büyük ve merkezi gücüne karşın adem-i merkeziyeti savunması, halkın gerçek temsilcileri olduklarına inanmaları ve son olarak yenilikleri engellemek için İslam dinini kullanmaları gibi üç ana özellik taşımıştır.

Cumhuriyet dönemi seçkinlerini irdeleyen Turan (2007: 448-450) seçkinleri, devlet seçkinleri ve yerel seçkinler olarak iki kategoriye ayırmaktadır. Buna göre I. Dünya savaşının sonunda düşman işgalinden kurtulmak için asker bürokrat devlet seçkinleri ile yerel seçkinler arasında karşılıklı ödünlere dayalı zımni bir ittifak oluşmuştur. Bu ilişki ağı, yerel seçkinlerin toplumsal konumlarına ve ekonomik çıkarlarına dokunulmamak karşılığında, yerel seçkinlerin siyasal alanda devlet seçkinlerini desteklemeleri ve kültürel devrimlere muhalefet etmemeleri ile biçimlenmiştir. Ne var ki; II. Dünya Savaşının patlak vermesinden sonra yaşanan ekonomik sıkıntıların neticesinde gelen Varlık Vergisi, devlet ve yerel seçkinler arasındaki zımni ilişkiyi bozmuştur. 1945 toprak reformu ise yerel seçkinlerin gücünü zayıflatmıştır. Bu nedenle CHP'nin ileri gelen dört milletvekili –ki bunlardan biri İş Bankası'nın kurucusu, diğeri Aydınlı büyük toprak sahibidir- DP'yi kurmuşlardır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Türkiye'nin siyasi seçkinleri bakımından; bürokrasi ve asker –bunlar farklı isimlendirmelerle örneğin Toprak'ın (2007:380) yaptığı biçimde Kemalist seçkinler ya da yukarıda belirtildiği gibi devletçi seçkinler olarak anılmaktadır- ve onların karşısına 1950'den itibaren konumlanan bir seçkin sınıfın varlığını esas alan ikili bir ayrımın kabul edilmektedir.

Bu çalışmada, yine ikili yapıda bir seçkin sınıfının varlığı kabul edilmekle birlikte, teorik temelini merkez-çevre ilişkilerinden alan bir seçkinci yapının var olduğu iddia edilmektedir. “Muhafazakâr Cumhuriyet seçkinleri” ve “meydan okumacı”lar olarak adlandırdığım bu iki gruptan “muhafazakâr Cumhuriyet seçkinleri”, kendi durumlarını korumak isteyen ve değişime karşı direnç gösteren nitelikte olup, yukarıda adı Kemalist ya da devletçi seçkinler olarak tanımlanan asker ve bürokratları kapsamaktadır. Bu iki gruba ek olarak ayrıca “İstanbul sermayesi” adı verilen grubu da muhafazakâr seçkinler içine dâhil etmekteyim. “Meydan okumacı”lar olarak adlandırdığım gruba ise, muhafazakâr seçkinlerin kurmuş olduğu yerleşik yapıyı kendi lehine çevirmeye çalışanlar olarak tanımlamaktayım.

Muhafazakâr Seçkinler ya da Cumhuriyet Seçkinleri

Kongar'ın muhafazakâr olarak tanımladığı seçkinlerin tam tersine, muhafazakâr seçkinler, ideolojik manada Kemalist aydınlanmacılığı benimseyenler olarak tanımlanabilir. Burada muhafazakâr seçkinleri Kemalist yapan, Mustafa Kemal'in ilkelerini benimsemek kadar ve hatta ondan daha önemli ölçüde kurdukları "düzenin" devamı olduğu iddiasıdır. Bu noktada "statüko-cu", "korumacı" gibi kavramlar yerine özellikle "muhafazakar" kavramının seçilmiş olmasının nedeni, muhafazakarlığın teorik aslına rücu etmesidir. Zira Vural'ın (2011:16) da belirttiği gibi modern siyasal kullanımıyla muhafazakarlık ilk kez, 1818'de yayın hayatına başlayan *La Conservateur* Gazetesinde, *sosyal ve siyasal düzeni kurma ve korumaya taraftar kimse* anlamında kullanılmaya başlanmıştır. İdeolojik anlamda muhafazakarlık söz konusu olduğunda Huntington (1957: 455) muhafazakarlığı, mevcut kurumlara yöneltilmiş köktenci bir meydan okumaya ve bu kurumları benimseyenlerin kendilerini savunmaya yönelen ideolojisi olarak tanımlamakta ve muhafazakarlığın özünü, var olan kurumsal değerlerin şiddetle onaylanması olarak açıklamaktadır. Dolayısıyla muhafazakârlar için sorun, hâkim sınıfların alt üst olması, üst tabaka hayatının sarsılması, onları yerli yerinde tutan değerlerin itibar kaybetmesi, düzenin bozulması ve bunun yarattığı kargaşadır (Mert, 2007: 163-165). Buradan hareketle Türkiye'nin muhafazakâr seçkinleri, Cumhuriyet devrimleri ile birlikte kurulan sistemle güçlenen, güç ve statülerinin devamlılığı bu sistemin devamına bağlı olan merkezin çekirdeği olarak da görülebilir. Nitekim Kemalist Devrimi yapan asker ve sivil bürokrasi (Atay,1960:555), modernleşme sürecinin en kararlı, en ön safta ve yönlendirici aktörü olarak görünmektedir. Bu grup aristokratik bir kökene sahip olmamakla /ve kendilerini "seçkin" kabul etmekle birlikte, bu sıfatı bilgi, beceri, fikir gibi sonradan edindikleri vasıflardan dolayı hak ettiklerine inandıkları için, bu vasıfları asli sayan ve yücelten aydınlanma ideolojisini benimsemişlerdir (Laçiner, 2013: 16-17).

Muhafazakâr seçkinler içerisinde ordu; hem Osmanlı döneminde hem de Türkiye'de reformları hazırlayan ve uygulayan olmuştur ve siyasal olarak belli bir sosyal sınıfla değil sadece devlet ile özdeşleşmiştir. Bu özdeşleşme, Cumhuriyetin kurulması ile sonuçlanan Kurtuluş savaşı sırasında yoğunlaşmış, bu nedenle yeni devleti ve modernleşme reformlarını Atatürk'ün mirası olarak görmüştür (Karpas, 2007: 289). Bununla birlikte orduyu cumhuriyetin ebedi bekçisi olarak bırakan Atatürk devrimleri, orduyu doğrudan yönetim sorumluluğundan da ayırmıştır (Hale, 2014:125). Zira İttihat ve Terakki dönemi boyunca ordunun siyasetle iç içe geçmesi olmasına duyulan tepki,

ordunun siyasetin dışında kalması düşüncesini geliştirirken, Mustafa Kemal de ordunun siyasal alanın çatışma ve geriliminden uzak kalması konusunda hassasiyet göstermiştir¹ (Heper, 2006: 101). Bu çerçevede, 3 Mart 1924'te kabul edilen yasa ile hükümette yer alan Genel Kurmay Başkanlığı siyaset dışına çıkarılmış, 19 Aralık 1924'de ise asker kişilerin görevleri devam ederken milletvekili olamayacaklarına dair yasa kabul edilmiştir. Ne var ki; kendisini cumhuriyetin gerçek sahibi olarak gören ordunun tepe yöneticileri, 1989 yılına kadar cumhurbaşkanı olarak siyasetin içinde kalmaya devam etmişlerdir². Hatta daha ileri bir durum olarak ordu, siyasette işler yolunda gitmediğinde yaptığı darbeler yoluyla yönetime el koymuştur. Bunlara ek olarak, Beriş'in (2015: 79-80) ifade ettiği gibi zorunlu askerlik hizmeti aracılığıyla yurttaşların rejimin genel ideolojik eğilimleri doğrultusunda indoktrine edilmesi ve tüm erkek yurttaşların bir biçimde ve en azından bir dönem ordunun parçası durumunda olmaları, ordunun gücünü besleyen sosyo-politik unsurlar olarak ortaya çıkmıştır.

Muhafazakâr seçkinler içinde ve aynı zamanda devrimleri gerçekleştiren ikinci aktör olarak bürokrasiye esas gücünü veren, I. Dünya Savaşı ile birlikte yaşanan yıkım ve göçlerin sınırlı olan sermaye birikimini iyice zayıflatmasıyla ticaret sınıfının büyük çoğunluğunun kaybolması ve dolayısıyla bürokrasinin karşısında hiçbir rakibin kalmamış olmasıdır (Keyder, 2015: 101-103). Bununla birlikte bürokrasiyi kurucu unsurlar arasına katan ana noktanın daha çok Cumhuriyetin düşünsel arka planı ile ilgili olduğu ifade edilebilir. Zira toplumsal köken olarak orta sınıftan gelmiş ve kendine özgü bir dünya görüşü ile felsefe geliştirmiş (Şaylan, 1974) olan bürokrasi, bir yandan bir yönetim aracına indirgenmesiyle Cumhuriyet'i Tanzimat'tan farklılaştırırken aynı zamanda, Mustafa Kemal tarafından "Cumhuriyet mefkuresine" bağlı ve böylelikle belli bir misyonun takipçileri olmaları yönünde tahayyül edilmiştir³ (Heper, 2006: 116-126). Bu manada Cumhuriyetin kuruluşu esnasında bürokrasiye atfedilen rol, reformları devam ettirmek, ekonomik kalkınmayı sağlamak, devrimlerin yerleşmesi için çalışmak gibi stratejik öneme sahip olmuştur (akt. Göküş, 2000: 24). Stratejik önemdeki bu rol, bürokrasiye önemli ölçüde mali, ekonomik ve hukuksal avantajlar sağlarken, aynı zamanda bürokrasinin devleti algılama biçimini de belirlemiş; bürokrasinin devletin varlığı ile kendi varlığı arasında simbiyotik bir bağ kurmasına neden olmuştur. Bir diğer ifade ile devletin varlığını kendi varlıklarına bağlayan bürokrasi,

1 Aksi düşünce için Kurtuluş Kayalı, (2015), *Ordu ve Siyaset*, İstanbul: İletişim Yayınları.

2 Mustafa Kemal Atatürk, İsmet İnönü, Cemal Gürsel, Cevdet Sunay, Fahri Korutürk, Kenan Evren.

3 Heper, Atatürk'ün devlet modelinin bürokratlar tarafından çarpıtıldığını, Atatürkçü düşüncenin bürokratik yorumunun Atatürkçülük olarak anlaşıldığını düşünmektedir.

aynı zamanda kendi varlıklarının, statülerinin ve elde ettikleri avantajların devamı için kurdukları devletin devamlılığını esas almıştır.

Muhafazakâr seçkinlerin üçüncü ayağını oluşturan sermaye ise, asker ve sivil bürokrasi ile bütünleşme gösteren ve devlet eliyle zenginliğe ulaştırılmış bir grubu tanımlar. Buğra'nın (2016: 16-17) "aşk ve nefret ilişkisi" olarak tanımladığı devlet ve işadamları arasındaki bu ilişkide; işadamları bir yandan devleti karşılaştıkları güçlüklerin en önemli kaynağı olarak görürken, bir yandan da servet ve toplumsal konumlarını devlete borçlu olduklarının farkındadırlar.

Ancak bu birlikteliğin sorunlu olan tarafı işadamları ya da sermayenin, baę kurdukları devletin iyeliği ile ilgili olan boyutudur. İşadamları iktidarla yakınlılaştıkları müddetçe merkezde yer almış ve yakın oldukları oranda devlet olanaklarından yararlanmışlardır. Bu minvalde ve merkez çevre ilişkileri bağlamında iki tip sermayedar sınıfın varlığından söz edilebilir. Birbirleri ile rekabet halinde olan bu iki sermayedar sınıftan ilki, devletçi politikaların sonucu olarak bizzat devlet tarafından desteklenen ve zenginleştirilen İstanbul sermayesidir. Her ne kadar İstanbul sermayesinin sahipleri İstanbullu olmasa da, İstanbul Sermayesi, aynı zamanda Saybaşlı'nın (akt. Güzelsarı ve Aydın, 2010:47) ifadesi ile Cumhuriyetin kuruluşundan 1970'li yılların başlarına kadar geçen sürede devlet eliyle ya da devlet desteği ile örgütlenmelerini de sağlamışlardır. Bu çerçevede 1971 yılında kurdukları TŪSİAD, Buęra'nın (2016: 340-341) da ifade ettiği gibi tam bir sınıf örgütü niteliği taşımaktadır; temel amacı işadamlarının toplumsal statülerini sağlamlaştırmak olmuştur ve dikkat çekici biçimde kuruluş bildirgesinde de yer aldığı gibi karma ekonomi fikriyatını benimsemektedir.

Genel olarak 1950'den itibaren bürokrasi ile mücadeleye girdiği düşünölen bu sınıfın, asker ve sivil bürokrasiye alternatif bir seekinci konum oluşturılmaktan ziyade, onlarla ortak hareket etme zemini aradığı iddia edilebilir. Zira gelişen kapitalizmin doğal sonucu olarak; sermayedarlar, kendilerine ayrılan alanı genişletme çabası içine girdiklerinde, devlet olanakları ve bunların kullanılmasının tüm araçlarını elinde tutan asker ve sivil bürokrasinin oluşturduğu çekirdeğe ya da merkeze geçmek dışında seçenekleri olmamıştır.

Muhafazakâr ya da Cumhuriyet seçkinleri arasında başlangıçta görölen parçalı yapının bütünleşik hale gelmesi bir başka deyişle asker, sivil bürokrasi ve İstanbul sermayesi arasındaki iktidar üçgeninin kurulması, her üç unsuru var eden ve fakat kendilerinin oluşturdukları "Kemalizm" ideolojisine ilk meydan okumalarla başlamıştır. Ancak tekrar ifade etmek gerekir ki,

burada Kemalizm, Mustafa Kemal'den çok, karma ekonomik modele dayalı (devlet kaynaklarının dağıtımında bürokrasinin keyfiyetini artırıp sivil girişimin inisiyatifini azaltan) ekonomik yapının, idari alanda merkeziyetçiliğin ve siyasal alanda batıcı pozitivist aydınlanmacılığın hâkim olduğu “merkez”i tanımlamaktadır. Bu noktada Toprak'ın (2007: 380) da ifade ettiği gibi; devrimler sonrası vücut bulan modern devlet Batılı bir konuma oturtulmuş ve millet ortak bir geçmişten gelen değil, Batı'nın medeni milletleri ile ortak bir geleceği paylaşan insanlar topluluğu olarak tanımlanmıştır. Tanımlı bu milletin belirlenen “merkez” ekseninde ideolojik donanıma sahip olması karşısında yine Toprak'ın tanımı ile Kemalist elitler, İslamiyet'i kendilerine karşıt “ideoloji” olarak konumlandırmışlardır.

Meydan Okumacı Grup

Muhafazakar/Cumhuriyet seçkinlerinin kendilerine gelecek tehdidin kaynağı olarak İslamiyet'i seçmiş olmaları paranoyak bir yaklaşımdan ziyade, Osmanlı'dan itibaren toplumda en yaygın değer olarak İslamiyet'in var olmasından kaynaklanmıştır. Yücekök'ün (1976: 83-85) de belirttiği gibi; “Cılız Cumhuriyeti Korumak” için devletin dışında her türlü gelişme ve birikimin kuşku ile karşılanması, devletin sadece belirli kişileri kendi eliyle kalkındırma dışında kendine rakip olması muhtemel her oluşumu önlemesi, yeni gelişen ve kapitalistleşen toplumda henüz tam anlamıyla sağlam bir denetim ve denge sağlayacak pluralist bir ortamın yokluğu ve sanayileşememenin sonucu oluşamayan farklılaşmanın topluma yeni değerler kazandıramaması, halkın düzene olan tepkisini ister istemez dinsel bir niteliğe büründürmüştür. Bu tepkinin temel niteliği, Atatürk Devrimlerine ve tek parti devrinin Batıcı,⁴ laik, cumhuriyetçi asker-bürokrat aydınlarına karşı oluşudur. Zira başından itibaren, Batılılaşma ile özdeş olarak algılanan modernleşme sürecinin, yönetici sınıfın yürüttüğü bir proje olarak hayata geçirilmesi, şehirli, okumuş kesimler tarafından benimsenmesi, Cumhuriyetin kültür devrimine tepkinin sınıfsal bir boyut kazanmasına neden olmuştur (Mert, 2007: 41).

Genel itibari ile meydan okumacı seçkinlerin itici gücü, Cumhuriyet politikaları nedeni ile statü ve gelir kaybına uğramış fakat merkezdeki İstanbul sermayesi nedeniyle devlet olanaklarından yararlanamamış ve yararlanamamakta olan, muhalefetini dinsel yolla aktaran ancak sistem baskıları nedeniyle siyasal alanda temsil edilemeyen Anadolu sermayesi olmuştur. İs-

4 Mustafa Kemal'in bir model olarak başvurduğu Batı ile takipçilerinin Batısı arasında ince bir fark vardır. Atatürk çağdaş uygarlık seviyesine yükselmekten bahsetmiş ve Batıyı çağdaş uygarlığın en gelişmiş örneği olarak görmüştür. Ölümünden sonra ise Batı, şartlar dikkate alınmaksızın taklit edilecek bir model olarak görülmeye başlanmıştır (Karpat, 2009: 65-66).

tanbul sermayesi ile aynı dönemde fakat ondan farklı olarak devlet kanalı ile değil Avrupa'daki Türklerin dövizleri ve yastık altı birikimi ile ilk nüveleri oluşan Anadolu sermayesini asıl meydana getiren unsur 1980 sonrası neo-liberal politikalar olmuştur. Demir'in (2005: 872-876) aktardığı ve ifade ettiği biçimde; muhafazakâr/dindar işadamları, tarikat ve cemaat şirketleri ile çok ortaklı girişimlerden oluşan Anadolu sermayesinin en belirgin özellikleri; a) Dini değerlere bağlı fakat değişim yanlısı olmaları, b) Kazançlarını, kazanç getirecek alanlara yönlendirmeleri, c) Sermaye birikimlerini kendi imkânları ile elde etmeleri, d) Cumhuriyet seçkinleri ile mesafeli bir sosyal tabandan gelmeleri nedeniyle devlet gücünü parasal kazanca dönüştürme kabiliyetlerinin düşük olması, e) Devletten kredi alarak palazlanan, kota tarife veya diğer rant araçlarından kazanç sağlayabilecek düzeyde siyasete ve bürokrasiye yakın olmamaları. Devletin kendilerine arızı bir unsur olarak baktığının farkında olmaları nedeniyle devlet ile iş yapmamaları, f) Devletin ekonomiye müdahalesinden hoşnut olmamaları zira devlet müdahalesinin kendi menfaatlerine yönelik bir yeniden dağıtıma yol açmayacağını bilmeleri, g) Küçük ve orta boy işletme ağırlıklı bir yapıya sahip olmaları biçiminde sıralanabilir.

Anadolu sermayesinin varlık kazanmasına rağmen en önemli açmazı, Cumhuriyet seçkinlerinin yerleştiği merkezde kendisine yer açacak siyasal ve bürokratik bir hamiye sahip olmaması olmuştur. Tam bu noktada Anadolu sermayesine eşlik eden en önemli siyasal aktör, 1970 yılında kurulan Milli Nizam Partisi olmuştur. Partinin Genel Başkanı olan Necmettin Erbakan, daha önce Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği'nin çeşitli kademelerinde çalıştıktan sonra başkan olarak seçilmiş, burada devlet kredilerinin Anadolu sermayesi lehine fakat İstanbul sermayesi aleyhine dağıtımını konusunda ısrarcı olunca, mahkeme kararı ile başkanlık görevinden alınmıştır. Bunun üzerine kurduğu Milli Nizam Partisi'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasının ardından, Milli Selamet Partisi'ni kurmuştur. MSP'nin CHP ile yaptığı koalisyon ve arkasından kurulan Milliyetçi Cephe Hükümetleri döneminde Anadolu sermayesi belli ölçüde palazlanma imkânı yakalamıştır. Ne var ki; bu imkân, toplumun tüm kesimlerine yönelen 12 Eylül askeri darbesinin bir gerekçesi olan irticai davranışlar ve Kudüs mitingi ile akamete uğrarken, bir yandan Milli Selamet Partisi'ni kapatıp, yöneticilerini siyasi yasaklı hale getirmiş, diğer yandan da Cumhuriyet seçkinleri ile onlara meydan okuyanlar arasındaki gerilimi belirginleştirmiştir. Ancak bu gerilimin gerçek boyutu, 1990'lı yıllarda dört ana nedene bağlı hissedilmeye başlanmıştır:

1. 1980 sonrası neo-liberal politikalar, TÜSİAD çatısı altında birleşmiş İstanbul sermayesi kadar Anadolu sermayesinin de büyümesini sağla-

mıştır. Şüphesiz bu büyümede, Anadolu sermayesi ile aynı sosyal kökenlere sahip Özal'ın başbakan olmasının önemli katkısı olmuştur. Ancak esas önemli gelişme ve TUSİAD'a ilk esaslı meydan okuma 1990 yılında MÜSİAD'ın kurulması ile olmuştur.

2. Soğuk Savaş dönemi boyunca, Sovyetlerin sıcak denizlere inmesini engellemek üzere Batı dünyası tarafından alınan bir "önlem" olarak Yeşil Kuşak Projesi kapsamında, Türkiye'de din ve dindarlar devlet eliyle desteklenmiştir. Hemen aynı dönemde 12 Eylül yönetiminin oluşturduğu Türk-İslam sentezi, bir yandan ülkücüleri İslam, İslamcılar da milliyetçilik kanalı ile uysallaştırmayı amaçlarken aynı zamanda da hiç olmadığı kadar İslam'a ve dindarlara devlet kanalıyla araçsal bir görünürlük kazandırmıştır.
3. 1950'lerde başlayan iç göç hareketleri ile birlikte kente göç edenler, yaşadıkları yoksulluk ve yoksunluklara dair geliştirdikleri muhalefeti dini kanallarla sisteme yansıtmaya başlamışlardır.
4. Son olarak 1970'li yıllarda başlayan tercüme eserlerle birlikte dindarlar, entelektüel birikimlerini büyütüp kendilerine ait bir düşünce ufku üretirken, aynı zamanda eğitim olanaklarının yaygınlaşması ile birlikte kendi bürokratlarını da yetiştirmeye başlamışlardır.

Bu dört etmenin oluşturduğu ortamda, o zamana kadar çevrede bulunan dindar kitlelerin merkeze yürüme konusunda bütüncül bir seferberlik içine girdiklerinin en önemli göstergesi Refah Partisi'nin 1994 yerel seçimlerinde kazandığı başarıdır. Her ne kadar çevreden Cumhuriyet seçkinlerine karşı çeşitli defalar meydan okumalar olmuşsa da bunlar, Cumhuriyet seçkinlerinin manevraları ve müdahaleleri ile bertaraf edilebilmiştir. Örneğin; 1950-1957 arasında bürokrasinin güç ve prestijine indirilen darbeler, Türkiye'nin gelişmiş bölgelerinde DP'nin yerel eşraf ve köylüler tarafından desteklenmesini sağlamış, 27 Mayıs darbesi ise artık değişmez kabul edilen düzenin korunması ile özdeşleştirilen merkezin, değişim isteyen çevre karşısındaki müdahalesi olarak ortaya çıkmıştır (Mardin, 2007: 123-124). Benzer biçimde 12 Mart Muhtırası, reformları uygulamak konusunda başarısız kabul edilen seçimle iş başına gelmiş yasal bir hükümetin devrilmesini haklı göstererek, bu yöndeki ideolojik mücadeleye destek vermiştir (Karpas, 2007: 300). Ancak bu kez Cumhuriyet seçkinleri için zorlayıcı olan nokta, yukarıda da belirtildiği gibi 12 Eylül'ün ardından oluşturulan Türk-İslam sentezi bağlamında dinin görünür biçimde araçsallaştırılması ile geçen sürede umulmayan düzeyde güçlenmesi olmuştur. Zira 1994 yerel seçimlerinde yakaladığı başarıyı, 1995 genel seçimlerinde "Adil Düzen" sloganı ile devam ettiren Refah Partisi, sadece dindarlar için değil aynı zamanda başarısız koalisyon hükümetleri ve yolsuzluklardan bunalan, bu nedenle merkez sağ/sol parti-

leri alternatif olarak görmeyen umutsuz seçmenin de tercihi haline gelmiş, başka bir deyiŐle ideolojik yaklaŐımını kitleselleŐtirmeye başlamıştır.

Ontolojik Bir Mücadele Alanı Olarak 28 Şubat

Şüphesiz Cumhuriyet seçkinlerinin karŐılaŐabileceęi en büyük risk, dantel gibi iŐlenmiŐ ideolojilerinin toplumsal düzeyde karŐılıęını yitirmesi dola-yısıyla varlıklarını devam ettirecek zemini kaybetmeleridir. Nitekim en başından itibaren tehdit olarak belirdikleri İslam, tam da bekledikleri gibi varlıklarını tehdit etmeye başladığında, tarihsel bir içkinlik, bir sabite olarak mücadeleye giriŐmiŐlerdir. Bu anlamda 28 Şubat, Cumhuriyet seçkinlerinin en bariz ontolojik mücadelesi olmuştur. Zira niteliksel olarak 28 Şubat, retorik ya da teorik olarak tüm topluma yönelmek yerine ilk kez tek bir gruba, tek bir ideolojiye ve sadece onun kurumlarına yönelmesi bakımından diğer darbe ve muhtıralardan farklılaŐmaktadır.

Ancak 28 Şubat'a gelmeden önce Cumhuriyet seçkinlerinin ontolojik mücadelesinin ilk sinyalleri alınabilmektedir. 1995 seçimlerinden sonra hükümeti kurmakla görevlendirilen Erbakan, Meclis'deki hiçbir partinin RP ile koalisyonla yanaŐmaması üzerine görevi iade etmiştir. Hkmeti kurmak üzere görevlendirilen Tansu iller de hükümeti kurmada başarısız olunca, bu kez Demirel görevi Mesut Yılmaz'a vermiŐ ve DYP ile ANAYOL hükümeti kurulmuŐtur. Ancak RP'nin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı baŐvuru sonucunda, hükümetin kuruluşundaki güven oylamasının Anayasaya uygun olmadığı kararı verilince, hükümet istifa etmiştir. Bunun zerine hükümeti kurmakla tekrar görevlendirilen Erbakan, kuruluşu baŐlı başına bir inceleme konusu olan Refah-Yol hkmetini oluŐturmuŐtur.

Refah-Yol hkmetinin ekonomik icraatları arasında sayılabilecek; Anadolu sermayesi ve kk sermayeyi desteklemeye yönelik uygulamaları, denk bütçe hazırlanması, kamu kaynaklarının ortak havuzda ve devlet bankalarında toplanması, parasal hacmi toplumun orta alt ve orta sınıflar lehine geniŐleterek ekonomik dengelerle oynaması, devletin borçlanma rejiminde deęiŐikliğe gitmesi, tarım ve hayvancılık konusunda ithalat rejimini bozması, IMF ile yapılan stand-by anlaşmasının bir yenisinin yapılmamıŐ olması, İran doğalgazının %25 daha ucuz alınmasının sağlanması yerleşik ekonomik yapı ve bu yapının ilişki ağlarını bozmuştur. Benzer biçimde diŐ politikada; Batı ve İsrail ile olan iliŐkilere ek katkı sağlamak yerine İslam lkeleri ile olan iliŐkileri, ekonomi ve ticaret temelinde yeniden yorumlaması ve D-8'in kurulması Cumhuriyet seçkinlerinin yerleşik diŐ politika yaklaŐımını tersine

çevirmiştir. İç politikada ise özellikle RP'nin Kürt açılımı, çözümsüzlüğün ve yok saymanın çözüm olarak kabul edilmesine ilişkin ezberi bozmuştur.

Ayrıca yükselen Anadolu sermayesinin, toplumdaki pozisyonunu pekiştirerek büyümesi ve elit konumuna ulaşması ile tümüyle ekonomik anlamda hem merkezi hem de yerel düzeyde, özel sektörde yer alan diğer rakipleriyle rekabet ederek, kamu kaynaklarının bölüşümünden daha büyük pay almasının öne RP ile açıldığı gibi, ekonomide İslami iş dünyasının büyüyen gücü RP'nin yükselişine önemli katkı sağlamıştır (Öniş, 1997: 760). Ekonomi, dış ve iç politikada o zamana kadar kurulmuş dengeleri tersine çeviren Hükümetin Refah kanadı, aynı zamanda kendi kadroları ve sermayesi ile iş yapmak konusunda eğilim göstermeye başladığında, Cumhuriyet seçkinlerinin ortak savunmacı, daha doğrusu muhafazakâr tavrı ile karşı karşıya kalmıştır.

Bu çerçevede bir yandan asker, Batı Çalışma Grubu ile irticai faaliyetler konusunda siyaseti "bilgilendirilirken" aynı zamanda İstanbul sermayesine ait yayın organlarında irtica söylemleri öne çıkmaya başlamıştır. Öte yandan bürokrasi, özellikle üniversiteler kanalı ile "başörtüsü" konusunu gündemde ve sıcak tutmayı sağlamıştır. Nihayet 28 Şubat tarihinde yapılan MGK toplantısının ardından, Refah-Yol Hükümeti istifa etmiştir. İstifadan önce BBP'nin desteğini alan hükümet, istifadan sonra seçimden ikinci parti olarak çıkan DYP çatısı altında tekrar hükümet kurulacağına ilişkin mutabakata varmıştır. Ne var ki teamüller gereği görevi Çiller'e vermesi gereken Demirel, Yılmaz'a vermiştir. Süreç işlerken hakkında kapatma davası açılan Refah Partisi kapatılmış, yöneticilerine siyasi yasak getirilmiştir. DSP azınlık hükümeti döneminde Abdullah Öcalan'ın yakalanarak iadesinin verdiği rüzgârla gerçekleştirilen 1999 seçimlerinde de Refah Partisi'nin ardılı olarak kurulan Fazilet Partisi'nin Meclise girmesi üzerine, bu kez Anayasa Mahkemesi tarafından Fazilet Partisi de kapatılmıştır. Bu arada Erbakan, Diyarbakır 1 no'lu DGM'de 1994 yerel seçimlerinden önce Bingöl'de yaptığı konuşmada⁵ "halkı ırk ve din farkı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik ettiği gerekçesiyle yargılanarak 1 yıl hapis ve 220 bin lira para cezasına çarptırılmıştır. Ancak TCK'nın 312. Maddesinin, halkı sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa açıkça tahrik etme suçundan hüküm giymiş olanların milletvekili seçilemeyeceklerine ilişkin hükmü nedeniyle Erbakan, ömür boyu milletvekili seçilme yeterliliğini kaybetmiştir.

5 Necmettin Erbakan'ın söz konusu davaya konu olan konuşmasının en çarpıcı cümlesi; "Okullarda çocukları 'Ne Mutlu Türküm Diyene' diye bağırtıyorlar. Bu yanlış, Türk böyle derse Kürdün de 'Ne Mutlu Kürdüm Diyene' deme hakkı doğar" ifadesidir.

Siyasi tasfiyeye ek olarak; 3527 retmen,71 kaymakam ve 1635 asker görevlerinden alınmıŐ, 21 vakıf kapatılmış 187 vakfın malvarlığına el konulmuŐ, 3 trilyon lira İstanbul sermayesine ait medya kuruluşlarına aktarılmıŐtır (Eğitim Bir Sen, 2014: 41-44). Ayrıca 1997 yılında üye sayısı 2825 olan MÜSİAD'ın üye sayısı, baskılar nedeniyle 2002 yılında 800'e kadar düŐmüŐtür (Bolat, 2012).

Sonuç

Mills'in 19. yy. Amerikan toplumundaki iktidar ilişkilerini analiz eden "İktidar Seçkinleri", büyük Őirketlerin sahipleri, siyasi yöneticiler ya da bürokratlar ve askeri komutanlar olmak üzere üçlü bir kombinasyondan oluşur ve bu kombinasyon iktidar üçgeni olarak adlandırılır. Mills'in iktidar üçgeni Türkiye bağlamında değerlendirildiğinde; Mills'in iktidar seğkinlerinden farklı olarak Türkiye'de Cumhuriyet seçkinlerinin devletçi ekonomi ile hayat buldukları görülür. İkinci olarak bağımlılık ilişkisi bakımından, Türkiye'de ordu siyasete hâkim konumda iken sermayenin siyaset ve ordu karşısında daha edilgen olduğu ifade edilebilir. Buna mukabil Mills'in iktidar üçgeninde olduğu gibi Cumhuriyet seçkinleri sermayedarlar, bürokrasi ve askerlerden oluşmaktadır. Ayrıcalıklarını doğuştan değil sonradan kazanmıŐlardır ve birinci tek parti yönetiminden itibaren siyasi iktidarı ellerinde tutmaktadırlar bir diğer ifadeyle iktidarın gerçek sahibi olan muktedirlerdir. Seçimle işbaŐına gelen siyasi iktidarlardan bekledikleri performansı göremediklerinde ise askeri darbe de dahil olmak üzere müdahalede bulunabilmektedirler. Tıpkı Mills'in ifade ettiği gibi kendi aralarında geişkendirler ve dıŐarıdan görülemeyen simbiyotik bağlantıları ve çalışma usulleri vardır. Hiçbiri tek başına iktidar olamamaktadır ancak bir arada olduklarında tek karar alıcıdırlar. Özellikle sermayenin sahip olduğu medya organları kanalı ile kamuoyunu kolayca yönlendirmekte, karar alırken halkı, dini ve aileyi dıŐarıda bırakabilmektedirler.

1000 yıl süreceği iddia edilen ve statükonun devamı konusunda Türk siyasi hayatının en dikkat çekici müdahalesi olan 28 Şubat, Cumhuriyet seçkinlerinin gösterdiği en muhafazakâr tepki olarak değerlendirilebilir. Özellikle 1980'lerden itibaren giderek güçlenen Anadolu sermayesi, İstanbul sermayesinin güç alanını daraltırken; bir yandan da İslami kesim siyasi güçlenmenin etkisi ile kendi bürokratlarına yer açmıŐ, ordu içinde görünürleşmeye başlamıştır. Bütüncül olarak ortak yanları, Cumhuriyet seçkinleri ile aynı dünya görüşünü paylaşmamak olan bu grup siyasi iktidara geldiğinde ise Cumhuriyet seçkinlerinin tazyikine maruz kalmıştır. 28 Şubat süreci ile

birlikte siyasi ayak tasfiye edilirken, Anadolu sermayesi zayıflatılmış, bürokrasi ve ordudan önemli miktarda yetişmiş insan uzaklaştırılmıştır. Ancak dramatik olan nokta bu güç ve iktidar mücadelesinin, irtica söylemi ile soslanan kendine özgü bir ideolojik refleks olarak sürdürülmesi olmuştur. Öte yandan her 10 yılda bir yapılan müdahalelerle gelenekselleştirdikleri Cumhuriyet seçkinlerinin siyasal değişimler karşısında gösterdikleri direnç, Türkiye'nin siyasal anlamda gerçek muhafazakârlarının Cumhuriyet seçkinleri olduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Arslan, Ali (2004), "Türkiye'de İktidarın Sosyolojik Anatomisi ve İktidar Seçkinleri", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.6, S.1, ss.1-25.
- Arslan, Ali (2003), "Eşitsizliğin Ekonomik Temelleri: Elit Teorisi", *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.2. S.6, ss.115-135.
- Atay, Falih Rıfki (1960), *Çankaya*, İstanbul: Dünya Yayınları.
- Beriş, Hamit Emrah (2015), *Tek Parti Döneminde Devletçilik*, İstanbul: Tezkire Yayınları.
- Bolat, Ömer (2012), "Halen 28 Şubat'ın Borçlarının Faizlerini Ödüyoruz", <https://www.haberler.com/eski-musiad-baskani-bolat-halen-28-subat-in-3557386-haberi/>
- Buğra, Ayşe (2016), *Devlet ve İşadamları*, çev. Fikret Adaman, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Demir, Ömer (2005), "Anadolu Sermayesi ya da İslamcı Sermaye", *Modern Türkiye'de Siyasal Düşünce: İslamcılık*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eğitim Bir Sen (2014), *Rakamlarla 28 Şubat Raporu*, Ankara.
- Göküş, Mehmet (2000), "Tek Parti Döneminde Türk Kamu Bürokrasisinin Gelişimi" *Amme İdaresi Dergisi*, C.3, S.2, ss.23-33.
- Güzelsarı, Selime; Saadet Aydın (2010), "Türkiye'de Büyük Burjuvazinin Örgütlü Yükselişi: Siyasal Ve Yönetimsel Süreçlerin Biçimlenmesinde TÜSIAD", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.2010-1,S.20, ss.43-68.
- Hale, William (2014), *Türkiye'de Ordu ve Siyaset*, çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Alfa Aktüel.
- Heper, Metin (2006), *Türkiye'de Devlet Geleneği*, çev.Nalan Soyarık, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Huntington, Samuel P. (1957), "Conservatism as an Ideology", *The American Political Science Review*, (Jun, 1957), Vol. 51. No.2, ss.454-473.
- Karpat, Kemal (2007), *Türkiye'de Siyasal Sistemin Evrimi*, çev.Esin Soğancılar, Ankara: İmge Kitabevi.
- Karpat, Kemal (2009), *Elitler ve Din*, (çev., yay. haz. Güneş Ayas), İstanbul: Timaş Yayınları.
- Keyder, Çağlar (2015), *Devlet ve Sınıflar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kongar, Emre (2007), *21. Yüzyılda Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Laçiner, Ömer (2013), "Türk Militarizmi I", *Bir Zümre, Bir Parti Türkiye'de Ordu*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Lewis, Bernard (2000), *Modern Türkiye'nin Doğuğu*, ev. Metin Kıratlı, Ankara: TTK Yayınları.
- Mardin, Őerif (2007), "Türk Siyasetini Açıklayabilecek Bir Anahtar Merkez evre İliŐkileri", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, İstanbul: Alfa Aktüel.
- Mert, Nuray (2007), *Merkez Sağın Kısa Tarihi*, İstanbul: Selis Kitaplar.
- Mills, Wright (1974), *İktidar Seçkinleri*, (ev. nsal Oskay), Ankara: Bilgi Yayınevi.
- niŐ, Ziya (1997), "The Political Economy of Islamic Resurgence in Turkey: The Rise of the Welfare Party", *Third World Quarterly*, (Semp., 1997), Vol.18, No.4, p.743.
- zbudun, Ergun (1995), "Türkiye'de Devlet Seçkinleri ve Demokratik Siyasal Kültür", *Türkiye'de Demokratik Siyasal Kültür*, Ankara: TDV Yayınları.
- Şaylan, Gencay (1974), *Türkiye'de Kapitalizm, Bürokrasi ve Siyasal İdeoloji*, Ankara: TODAİE Yayınları.
- Toprak, Binnaz (2007), "Türkiye'de Dinin Denetim İŐlevi", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, İstanbul: Alfa Aktüel.
- Turan, İlter (2007), "Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu", *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme*, İstanbul: Alfa Aktüel.
- Vergin, Nur (2013), *Siyasetin Sosyolojisi*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Vural, Mehmet (2011), *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakarlık*, Ankara: Elis Yayınları.
- Yücekök, Ahmet (1976), *Türkiye'de Din ve Siyaset*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.